

подорожі, достовірно надає інформацію про ціни на іншому боці земної кулі на харчування, перебування в готелі, пересування транспортом.

Усі події, що відбуваються з М. Кідруком та його товаришем під час мандрівки, письменник подає з гумором та іронією. Це сприяє неформальній атмосфері між читачем та автором і не може не прихилити до себе широку читацьку аудиторію.

Тревелог М. Кідрука “Подорож на Пуп Землі” є не просто невігаданою оповіддю молодого письменника, а справжнім українським дослідженням далеких земель. Без сумніву, кожна людина в той чи інший період свого життя мріє про подорожі. Саме тому жанр тревелогу користується неабиякою популярністю серед читацької аудиторії будь-якого віку, професії і соціального статусу. М. Кідрук вправно переніс на вітчизняний ґрунт зарубіжну модель популярного жанру.

Література

1. Білецька Н. Жанр тревелогу на українському книжковому ринку / Н. Білецька // Коло. – 2013. – № 5. – С. 41–44.
2. Кідрук М. Подорож на Пуп Землі : у 2 т. – Т. 1. / Макс Кідрук – К. : Нора-Друк, 2010. – 256 с.
3. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : монографія / С. Філоненко. – Донецьк : Ландон–XXI, 2011. – 432 с.

Землянська А. В.
к. філол. н., доцент

Бєбешко Л. В.
студентка магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

СИМВОЛІКА РОСЛИН У ТВОРАХ МИТЦІВ “РОМАНТИКИ ВІТАЇЗМУ”

Література “романтики вітаїзму”, яскравими представниками якої були О. Довженко, А. Любченко, О. Слісаренко, М. Хвильовий, Ю. Яновський та інші письменники 20-х рр. ХХ ст., характеризувалася пошуком нових філософських, естетичних, мистецьких орієнтирів. У їх прозі порушуються питання руйнації традиційних статевих ролей, туги за справедливою світобудовою, проблема нового типу людини, характерного для доби національного відродження. Визначальним для вітаїстичного словесно-образного мистецтва є вічне устремління до вищої гармонії, яка саме створює неповторність особистості. У своїх художніх пошуках сенсу буття, шляхів подолання дисгармонії як у макроскопічному, так і в мікроскопічному вимірах, пізнанні добра й зла письменники приходять до умовно-метафоричних художніх форм, де превалює образ-символ, що дозволяє закодувати ідею в певній знаковій системі. Справжніми героями багатьох їх творів нерідко стають етичні й філософсько-естетичні категорії-сутності, у стосунках із якими й розкривалися персонажі. Йдеться про художнє втілення ідеї циклічності культури й месіанської ролі України в ряді радикальних трансформацій Європи, про відродження фаустівського духу пізнання на національному ґрунті тощо. Від абстрактності рятувала величезна сила конкретизації подій і персонажів, яких митці витворювали немовби з “натури буднів” [1, с. 341].

Важливим моментом у їх новаторському осягненні життя й вираженні свідомості “переходової доби” є використання флористичних образів. Зокрема, трав і дерев:



чебрецю, м'яти, полину, липи, дубу, тополі, абрикосу та ін. Кожен із них набуває нового звучання в художньому світі того чи іншого письменника, ураховуючи національний фольклор, міфологічні уявлення різних народів, літературні традиції тощо. Зокрема, у Ю. Яновського наскрізним образом у новелі “Роман Ма” (1927) постає полин. Ця трава є символом печалі, гіркоти життя, нечесності, людських пороків [2, с. 441]. Уже на початку твору постає образ полину, немовби підкреслюючи трагічність колишніх подій: “*Ви відгадали – я хочу топтати романтичні полині. На ноги посиплеться гіркий пил, гіркий пил. Стежка буде вести за горби, в полиневий край*” [8, с. 38]; “*Полинь росте на місцях минулих подій – там, де згадати треба життєві пригоди. Настойка з полиневого цвіту виганяє з тіла будь-яку лихоманку. Скот не пасеться на полинях, і пастухи вважають, що спати під полинем – небезпечно. Буде гірко в носі, буде гірко в роті й буде в голові рій ос*” [8, с. 38]. На думку В. Фащенко, у такий спосіб автор стає поруч із героями, каже за них те, що вони не встигли висловити або зрозуміти [6, с. 304]. Комісар Рубан щиро кохає дівчину Ма, яку звинуватили в тому, що вона видала розвідників. Однак він протикає зрадницю шаблею: “*Рубан, дорогий! – прошепотіла Ма вже перед смертю й струснула блідою рукою полиневий цвіт. Білі полині обсіпали гірким цвітом любов*” [8, с. 50]. Тут значення образу-символу відсилає до християнської традиції. Так, у Біблії слово “полин” нерідко поєднується зі словом “отрута”. Грішники часто зазнають Божого покарання саме полином. Демонічна красуня варта любові комісара, але він не може виправдати зради, бо справедливість для нього вища за почуття кохання. У новелі полин постає й символом пам'яті, що реалізовано в наступних словах: “*Невеличкий горбок у полинях завжди приваблює до відпочинку. З землі росте біла гірка полинь і нагадує любов тієї, що лежить під горбом*” [8, с. 51].

Типовим для “активних романтиків” є образ бур'яну, семантична парадигма якого є досить розгалуженою. Так, у новелі А. Любченка “Чужі” (1925) він стає яскравим вираженням ворожих стосунків батька, який так і не визнав нової влади, та сина-комуніста. Діда Кіндрата автор асоціює з будяком, що є втіленням усіх найгірших якостей людини: “*Кошлатий будяк... Жовтий, пересохлий, стебло вже перегнулося, і заплуталось на ньому кілька останніх скручених листочків. Глянеш – жалко... Але як доторкнешся – вколе, добре вколе*” [3, с. 57]. Обидва члени родини стали чужими, різними, між ними утворилася безодня. Стає зрозумілим, що вони ніколи в житті не пробачать один одному образ: “*Один – сильний, молодий, що розмахнувся викликом над перетертими шляхами, другий – старий, непотрібний будяк при шляху*” [3, с. 60].

Проте в новелі цього ж письменника “Остання ніч” (1927) запах бур'янів проектується на минуле. Саме вони нагадують про минувшину: “*Вгадувалось далеко, давнє, коли в степах Київщини особливо кріпко пахло бур'янами, стернею, набряклою землею*” [3, с. 410].

У прозі М. Хвильового бур'ян був означенням, передусім, того середовища, з якого постала революція. В оповіданні “Кіт у чоботях” письменник, змальовуючи справжніх романтиків революції, зауважує: “*блуза колір хакі, без гудзиків, колір хакі – це ж зелений, а вся революція стукає, дзвенить, плужить, утрамбовує по ярках, по бур'янах, біля шахти – де колір хакі*” [7, с. 155–156]. Проте в пізніших творах митця бур'ян символізував повернення старого, дореволюційного життя із його міщанством та обивательщиною. Детальніше рослинні образи в художній системі М. Хвильового описані в одній із наших публікацій [5].

Серед найбільш популярних квіткових образів у малій прозі 1920-х років можна виділити троянду, водяну лілею, фіалку, чорнобривці, мак та ін. Зокрема, троянда є



символом небесної досконалості та земних пристрастей; часу й вічності, життя та смерті; плодючості, краси, цнотливості, мовчання й таємниці; у християнстві – символом раю, Діви Марії, небесного блаженства й водночас страждання. Гілками із троянд у поєднанні з миртовими гілками в греків освячувалися наречені, їх пелюстками встеляли шлюбне ліжко [4, с. 63]. Тому, наприклад, у новелі Ю. Яновського “Кохання з першого погляду” (1954) читач дізнається про афериста, який ошукав молоду та безтямно закохану в нього дівчину: *“Галочки нашої ще не торкнулася проза життя, душа в неї як ніжна пелюстка троянди, бережіть Галочку, гріх вам буде”* [8, 516]; *“Тим часом шлях Галочки, можна сказати, був вкритий якщо не трояндами, то цілими оберемками бузку”* [8, с. 517]. Бузок зазвичай асоціюється зі скромністю, молодим родинним життям. Дівчина безтямно кохає вже не молодого чоловіка й виходить за нього заміж, а він натомість краде її документи та гроші й кидає одну в поїзді на Москву: *“На вокзалі Галочка уподобала місце, звідки кожен, хто виходив з поїзда, міг її помітити, і терпляче ждала, тримаючи в руках зів’ялий букет бузку та бюст Пушкіна”* [8, с. 518]. На початку твору постають квіти зі цвітом, що символізують початок існування, сподівання, молоде подружнє життя, щастя, родину, а наприкінці спостерігається лише зів’ялий букетик бузку, який є символом розбитих надій, знівеченням дівочої душі.

У А. Любченка дуже яскравим є образ мімози. Він поєднує цю ніжну, тендітну, цнотливу квітку з повією. Автор порівнює жінку з гілкою мімози, яку зірвано в брудному кварталі. Він певною мірою виправдовує героїню, наголошуючи, що вона є відмінним зразком радянської флори і що її доля склалася так не з її волі: *“Щойно, зриваючи, доторкнулись до неї чужі свіжі руки, як вона, мов та мімоза, почала лякливо згортатись, більше й більше викриваючи свою зворотну сторону”* (“Образ”, 1926) [3, с. 163]. Як і названа стійка квітка, незважаючи на всі негаразди, які її спіткали, героїня твору залишається гордою жінкою.

Проаналізувавши флористичні образи-символи в малій прозі представників “романтики вітаїзму”, можна зробити висновок, що митці відходять від традиційного міфологічного тлумачення рослин. Кожен із них наповнює певний образ новим смислом, що є відображенням сучасності “переходової доби”.

Література

1. Білецький О. Вибрані праці : у 2 т. – Т. 1. / О. І. Білецький. – К. : Держ. видав. худож. літ., 1960. – 503 с.
2. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.
3. Любченко А. Вибрані твори / А. Любченко ; [передм. Л. Пізнюк]. – К. : Смолоскип, 1999. – 520 с. (Сер. “Розстріляне Відродження”).
4. Соколов М. О символике розы / М. Соколов // Сельская молодежь. – 1993. – № 3. – С. 62–63.
5. Узунколева А. Олфакторні образи у прозі М. Хвильового як топоси сакрального / А. Узунколева // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Філологічні науки. – 2010. – № 4 (191). – Ч. 2. – С. 96–101.
6. Фащенко В. У глибинах людського буття : літературознавчі студії / В. В. Фащенко. – Одеса : Маяк, 2005. – 640 с.
7. Хвильовий М. Твори : у 2 т. – Т. 1. / М. Хвильовий ; [упоряд. М. Жулинський, П. Майдаченко]. – К. : Дніпро, 1990. – 650 с.
8. Яновський Ю. Твори : в 5 т. – Т. 1. / Ю. Яновський. – К. : Дніпро, 1983. – 530 с.

